

УДК 343.81-053.6:37.035](477)"19"

Пліско Є. Ю.

УТВОРЕННЯ ВИПРАВНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ В УКРАЇНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Стаття розкриває історичний аспект становлення спеціалізованих закладів соціально-педагогічного виховання для неповнолітніх правопорушників у вітчизняній пенітенціарній системі другої половини ХІХ століття. Зазначено виникнення деяких притулків та колоній для дітей-правопорушників. Виокремлено появу виховного закладу для дівчат. Визначено зміст та ідею утримання малолітніх у виправних та виховних закладах. Зазначено перелік виправних закладів для неповнолітніх правопорушників, що були засновані в період другої половини ХІХ – на початку ХХ століть на території сучасної України. Наведені деякі статистичні дані для більш повного бачення поставленого питання.

Ключові слова: неповнолітні правопорушники, соціально-педагогічне виховання, колонії, виправні товариства, притулки.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Повноцінне дослідження питання «соціально-педагогічного виховання неповнолітніх правопорушників» включає в себе вивчення історії виникнення спеціалізованих закладів освіти для малолітніх злочинців. В вітчизняній практиці соціального виховання, виникнення пенітенціарних закладів припадає на другу половину ХІХ-го століття. Подалі, у 20–30 роках ХХ-го століття, вони будуть реорганізовані та відбудовані за новими вимогами післяреволюційного часу та часу становлення «нової» вітчизняної педагогіки.

Аналіз актуальних досліджень. Історичний аспект виправлення та протидії дитячій злочинності став предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців: Л. І. Беляєвої, П. В. Гламазди, О. В. Кравченко, Е. Б. Мельникової, О. Л. Караман, К. В. Продіуса, О. В. Поспелової, В. В. Селяниної, І. В. Хулхачієвої. А, перші наукові праці, що висвітлюють ідеї виховання неповнолітніх правопорушників, з'явилися у другій половині ХІХ століття. До них відносяться дослідження Д. А. Дриля [3], М. В. Духовського [4], Ф. М. Малініна [6], В. Нікітіна [8], Д. Г. Тальберга [9].

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення історії виникнення соціально-педагогічних установ для неповнолітніх виправного характеру в хронологічних межах – другої половини ХІХ – початку ХХ століть на території сучасної України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проблема дитячої злочинності у вітчизняній педагогіці ХІХ-го століття, виникла після скасування кріпосного права у 1861 році. Безпритульність та сирітство, бідність серед більшої частини населення, створювали причини виникнення правопорушень серед неповнолітніх. Число сиріт та дітей, що залишились без догляду батьків різко збільшилось. Крім того, ряд соціально-економічних і політичних факторів в досліджуваній термін, провокували збільшення скоєння злочинів серед неповнолітніх.

Організація системи виховання неповнолітніх правопорушників, в період другої половини ХІХ – початку ХХ століття, відзначається судовою реформою 1864 року, котра докорінно змінила систему судоустрою та судочинства Російської імперії. І це, в свою чергу, не могло не позначитися, на засобах протидії злочинності неповнолітніх, яка на той момент вже набувала характеру соціального феномена.

Організація виправлення і перевиховання неповнолітніх правопорушників за педагогічною літературою ХІХ-го століття співвідносилось як справа «виправного виховання». В цей період йдуть масштабні соціально-економічні перетворення, відстежується судова реформа, відзначаються зміни традиційної системи поглядів і підходів до злочину.

Стрімкий ріст буржуазного капіталізму, виявив багато негативних явищ таких як безробіття та бідність серед населення, що супроводжувалась зростанням злочинності, в тому числі і серед неповнолітніх.

Так, звертаючись до дослідження Л. І. Беляєвої «Воспитание несовершеннолетних правонарушителей в России» [1], звернемо увагу на приведені нижче (Таблиця 1) дані, про кількість неповнолітніх (віком від 10 до 21 року), звинувачених у скоєнні злочинів [1, с. 45].

Як зазначає автор, наведені дані, при наявній тенденції до зростання, показують зниження рівня злочинності починаючи з 1864 р. Однак до оцінки цього факту необхідно підходити обережно, маючи на увазі таку обставину: у зв'язку з тим, що Судові реформи здійснювалися шляхом поступового запровадження Судових Статутів в різних губерніях, в звітах цього періоду дані достовірно не відбивалися. Це, безумовно, спотворює представлену картину. З інших джерел впливає, що в ході судових реформ рівень злочинності серед неповнолітніх залишався високим і зберігався в межах від 9 до 10% від загального числа [1, с. 45].

**Відомості про кількість осіб у віці від 10 до 21 року,
звинувачених у скоєнні злочинів**

Вік правопорушника	Роки							
	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867
10-17	830	1167	972	1223	1201	1035	864	717
17-21	6342	7087	7662	8303	7960	7342	7025	4356

Відзначимо те, що всі засуджені діти відбували покарання в арештних будинках, в тюрмах разом з дорослими злочинцями. Зрозуміло, що спільне перебування, вкрай негативно позначалося на моральному й соціальному розвитку неповнолітніх. Більше того, одночасне перебування із дорослими, розбещувало дітей і сприяло формуванню у них якостей притаманні звичайному злочинцю. Тому, першим чином, стояла мета – відокремити неповнолітніх від ув'язнення у звичайних в'язницях.

Започаткування соціально-педагогічної діяльності з дітьми-злочинцям в Україні, було пов'язане із виникненням закладів для неповнолітніх: виправних притулків, хліборобських колоній і ремісних притулків для морально знівечених підлітків, які згідно з законом від 5 грудня 1866 року почали відкриватись в Україні приватними благодійними товариствами. Законом Російської імперії щодо відкриття спеціальних притулків для морального виправлення неповнолітніх злочинців передбачалося створення системи закладів для відбування покарання у вигляді позбавлення волі неповнолітніми.

На перших кроках, розвиток виправних закладів для малолітніх йшов повільно, і велика кількість дітей залишалась у в'язницях для дорослих. За дослідженнями Е.Н. Тарновського, в 1891–1893 рр. 81,9% малолітніх і неповнолітніх злочинців у віці до 17 років були направлені до звичайних тюрем, 5,9% – до виправних притулків, інші – до інших видів покарання [1, с. 45].

Е. Н. Тарновський за своїм досвідом, акцентував користь притулків для неповнолітніх. Наголошував на тому, що такі заклади затримують загальний рух дитячої злочинності. До прикладу, – в губерніях, де не було виправних закладів, скоєних дітьми правопорушень виявлялось втричі більше, ніж в губерніях, де вони були.

Думка про необхідність створення спеціальних закладів для неповнолітніх правопорушників вперше була висловлена в пояснювальній записці Власної Його Імператорської Величності канцелярії до проекту Статуту про покарання, що накладалися мировими Суддями. Пропонувалося надавати перевагу виправленню протиправної поведінки замість карального впливу на неповнолітніх.

Згідно зі ст. 6 «Статуту про покарання, що накладаються мировими суддями», мирові судді мали право направляти неповнолітніх, які вчинили злочин за тогочасним кримінальним законодавством, не до державних пенітенціарних установ, а в спеціальні виховні заклади, якщо вони знаходилися в означеній місцевості [7, с. 11]. Так передбачалася ізоляція неповнолітніх правопорушників від дорослих злочинців.

Цією ж статтею було передбачено вікове обмеження, яке накладалося Мировими Суддями на дітей. Чинне законодавство відносило: до малолітніх – дітей у віці від 10 до 14 років; до неповнолітніх – у віці від 14 до 21 року. До перших, передбачалось більш «легкі» заходи виховання. В залежності від скоєного злочину неповнолітніх віком від 14 до 17 років питання кримінальної відповідальності ставилось на розсуд суду. Неповнолітнього, як правило, направляли у виправний заклад або передбачалась кримінальна відповідальність відповідно статті 138 виправного кодексу. До неповнолітніх віком від 17 до 21 року застосовувалися всі без винятку покарання, передбачені законодавством такі як і до повнолітніх, але у пом'якшеній формі чи зменшенням на 1/3 [1, с. 64].

Перші правові умови для створення, організації та діяльності закладів відзначалися в Законі 1866 року про виправні притулки.

У 1870 р. в МВС (Міністерство внутрішніх справ) з'явився проект створення в Росії спеціальних колоній і притулків, після чого почали відкриватися добродійні товариства землеробських колоній і ремісничих притулків та товариства виправних притулків [5, с. 31].

Усі недержавні притулки мали створюватися виключно з дозволу Міністерства внутрішніх справ (МВС), яке за погодженням з міністром юстиції також затверджувало положення для кожного такого притулку (ст. 5). Притулки мали щорічно подавати звіт про свою діяльність до МВС (ст. 12), а МВС, відповідно, – наглядати за притулками водночас із губернаторами (ст. 13), аж до можливості їхнього закриття у випадку серйозних порушень (ст. 14).

Процес створення нових закладів виховного і перевихованого характеру був дуже повільним і важким. І тим не менш починаючи вже з 70-х років XIX століття простежується розвиток пенітенціарної системи для неповнолітніх.

Засновниками притулків і колоній були громадські організації, товариства виправних притулків і землеробських колоній, тюремні та благодійні комітети, та різноманітні товариства та патронатні служби.

Одні з перших виправних установ для неповнолітніх на території українських губерній – це Рубежівська землеробсько-ремісницька колонія (відкрито 30 серпня 1876 р., м. Київ) та Харківський

виправний притулок для малолітніх злочинців і безпритульних дітей (відкрито 24 травня 1881 р., с. Дергачі) [7, с. 14].

Рубежівська колонія, створена Київським товариством землеробських колоній і ремісничих притулків колоній (основані наприкінці 1873 р., статут затверджений влітку 1874 р.), відкрилась у селі Рубежівка (нині – Михайлівка-Рубежівка), поблизу Ворзеля 30 серпня 1876 р. під керівництвом А. Д. Ушинського – брата великого педагога, колишнього учителя гімназії та мирового судді [7, с. 14]. Рубежівська колонія в 1884 р. була перенесена ближче до Києва (сьогодні її територію поглинуло місто) і проіснувала до 1917 р.

За статутом колонія приймала неповнолітніх злочинців і бродяг, засуджених судовими установами до тюремного ув'язнення; дітей, котрі перебували при батьках у тюрмах; неповнолітніх жебраків і безпритульних, більшість із яких була віддана до колонії строком на три роки [7, с. 15].

Колонія була побудована за «сімейним» типом. Вихованців колонії за віком було поділено на дві групи: старшу (від 13 до 16 років) і молодшу (від 10 до 13 років), із якими постійно перебували вихователі.

Було передбачено навчання. За рівнем письменності вихованців ділили на три класи. У першому класі вчилися абсолютно неписьменні, в другому – ті, хто мав деякі навички письменності, тому до предметів у цьому класі додавалась ще арифметика. У третьому класі викладались арифметика, російська історія та географія, російська граматики. Навчання йшло за гімназичними підручниками. Крім того, усім вихованцям викладався Закон Божий. Важливим елементом виховної роботи в Рубежівській колонії було також професійне навчання (сільське господарство та ремісництво). У 1912 р. в колонії було відкрито однокласне училище, уведено навчання військового строю та організовано оркестр [7, с. 15].

Харківське товариство виправних притулків. Ідея його створення виникла ще у 1869 р. внаслідок усвідомлення громадськістю необхідності мати заклад для неповнолітніх злочинців. Товариство розпочало свою діяльність з 19 грудня 1871 р. Основним фондом товариства стали кошти Харківської повітової земської управи (понад 6 тис. руб.) та пожертвування приватних осіб – присяжних засідателів Харківського окружного суду. Почесними та дійсними членами товариства стали відомі в Харкові та Російській імперії юристи та громадські діячі: Х. Д. Алчевська, М. М. Бекетов, К. І. Велітченко, Є. С. Гордієнко, Д. М. Деларю, В. А. Кочетов, А. М. Стоянов, І. Л. Чижевський, І. О. Рубінштейн, І. А. Устинов, В. А. Франковський, І. П. Щелков, О. М. Яблонський, а також О. К. Алчевський, Л. Л. Гіршман, Д. І. Данилевський, Д. А. Дриль, В. І. Пашенков-Тряпкін, О. Ф. Селіванов, К. П. Уткін та ін. [5, с. 31].

Протягом 10 років реалізовувався проект щодо відкриття під Харковом виправного притулку. 24 травня 1881 р. було відкрито перше відділення (сім'я) на 15 вихованців віком від 10 до 13 років в с. Дергачі [5, с. 31–32]. А з 1890 р. вже працювала школа садівництва, городництва та хмільництва.

Сімферопольське товариство виправних притулків у Таврійській губернії було відкрито 1882 р. Його заснування було пов'язано з ідеєю про створення спеціального притулку ще з 1872 р. Приватним гуртком була зібрана невелика сума – 307 руб., у 1881 р. написаний проект притулку, а 7 листопада 1882 р. відбулось перше зібрання членів новоствореного товариства. У 1888 році притулок для малолітніх злочинців передбачалось влаштувати поблизу Сімферополя на місцеві пожертвування, земля відводилась державна. Проектувалось влаштувати там сад, городи, майстерні всіх ремесел, скотний двір. Ця думка належала колишньому голові Сімферопольського окружного суду Д. Г. Тальбергу (1853 – 1891), якого планувалось призначити почесним директором цієї колонії [5, с. 32].

Сімферопольське товариство придбало за 6 тис. руб. дачу в декількох верстах від міста у відомого лікаря, громадського діяча М. А. Арндта (1833 – 1893) для влаштування притулку. Під його управлінням перебував виправний притулок для неповнолітніх злочинців, заснований у 1890 р. у с. Сарайли-Кіят Сімферопольського повіту. З 1893 р. при притулку почали діяти школи садівництва, бджільництва та ремісничих майстерень [5, с. 32].

У своїй монографії «Молодые преступники» [2] О. М. Богдановський, застосувавши антропологічний підхід, порівняльно-правовий та історико-правовий методи, надав кримінологічну характеристику дитинства та юності. Саме О. М. Богданівському належить заслуга необхідності поділу дитячого віку на ряд ступенів та визначення згідно з цим ступеня осудності неповнолітнього злочинця. Зокрема, він обґрунтував концепцію неосудності неповнолітнього правопорушника, ґрунтуючись на презумпції нерозуміння ним караності вчиненого діяння. На його думку, кардинальне питання, як слід вирішувати щодо неповнолітнього правопорушника – це наявність у нього морального почуття та почуття права. Друга та третя глави його монографії, повністю побудовані на порівнянні іноземних законодавств та російського законодавства, були присвячені підставам притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності та характеристиці застосовуваних щодо них покарань з особливим акцентом на вікових межах неповноліття у плані кримінальної відповідальності. У підсумку автор робив висновок про надто низький віковий бар'єр кримінальної відповідальності в російському праві (7 і 10 років) і пропонував підвищити його до 14 років, а у разі досягнення правопорушником 14 років, пропонував вирішувати питання про рівень його розуміння та осудності. Що ж стосується покарань неповнолітніх, то як указує А. Е. Дубоносова, заслуговує на увагу його твердження про те, що юні

злочинці не представляють небезпеки, а тільки потребують превенції, а не репресій і кари, отже, покарання має прагнути до виправлення злочинця, а не до його залякування [7, с. 12].

У 1870 році, О. М. Богдановський в Одесі, запропонував свій проєкт виправного притулку для виховання та перевиховання підлітків.

Як наслідок у 1889 р., в Одесі відкривається виправний притулок для неповнолітніх, хоча діяльність його засновників із протидії злочинності неповнолітніх розпочалась набагато раніше. Його директор Ф. Г. Савенко, ознайомившись із практикою роботи Київського, Харківського та Московського (Рукавішніковського) притулків, відмовився від практики тілесних покарань. Його система виховання базувалась на досвіді Харківського притулку і включала наступне: моральний авторитет персоналу притулку, особливо вихователів і директора; увагу до релігійного виховання та релігійних настроїв, які вимагалися й від вихованців, і від персоналу: постійне перебування персоналу з вихованцями; бесіди з вихованцями; фізична праця; обов'язкове навчання російської мови (до притулку нерідко потрапляли діти, які її не знали), у тому числі читання та письма – для покращання спілкування з ними [7, с. 15].

У 1886 р. був затверджений статут і почало свою діяльність Одеське товариство виправних притулків для неповнолітніх. Капітал товариства становив 50 тис. руб., з яких 10 тис. руб. виділила міська дума. На початку вересня 1888 р. був закладений фундамент приміщення майбутнього притулку, яке складалось з трьох будинків: дім для 20 хлопчиків з наглядачем, їдальня й кухня. Притулок для малолітніх злочинців був відкритий у 1889 р. [5, с. 32].

У 1891 р. відкрилось товариство землеробських колоній і ремісничих притулків в Полтаві. Але зауважимо, що М. С. Таганцев називав іншу дату: 1895 р. Ідея створення колонії для дітей в Полтавській губернії виникла ще у 1871 р. завдяки клопотанню прокурора С. С. Хрульова. За його ініціативи було започатковано Кременчуцьке товариство виправних колоній і ремісничих притулків, але ця справа не була реалізована. У журналі «Детская помощь» за 1892 р. була розміщена замітка, в якій зазначалось, що «в Полтаві на кошти місцевого товариства виправних притулків в недалекому майбутньому передбачалось влаштувати виправний притулок для малолітніх злочинців». Полтавська міська дума постановила виділяти по 300 руб. щороку на заклад, а Полтавське губернське земство передало капітал в 11.055 руб. 37 коп. в управління товариства на відкриття притулку. У 1894 р. полтавський поміщик П. О. Базилевський подарував товариству виправних притулків ділянку приміської землі в 120 дес., а товариство, зібравши капітал 35 тис. руб., приступило до облаштування приміщення колонії. Землеробська колонія в Полтаві була відкрита лише у 1899 р. [5, с. 33].

У Волинській губернії товариство виправних притулків було створено у 1892 р. Статут товариства був затверджений Міністром внутрішніх справ 12 травня 1892 р., а перші збори відбулись 30 липня цього ж року у приміщенні Волинського губернського правління. Товариством був заснований виправно-виховний притулок для неповнолітніх у с. Тригир'я Житомирського повіту на території Тригирського чоловічого монастиря, в 25 верстах від Житомира. 2 березня 1898 р. притулок відкрився як тимчасовий на 15 вихованців, у будівлі, яку орендувала Рада товариства до побудови власного приміщення. Директором цього закладу став С.В. Анікін [5, с. 33].

Статут Катеринославського товариства виправних притулків був також затверджений 1892 р. Важливу роль в організації товариства відіграло губернське управління. Членом товариства стало також Катеринославське губернське земство на підставі постанови від 7 грудня 1889 р. Олександринська колонія в Катеринославі відкрилась у травні 1900 р. і була розрахована на 24 вихованця [5, с. 33].

Ідея створення товариства землеробських колоній і ремісничих притулків Чернігівської губернії виникла у квітні 1894 р. Статут товариства й колонії був затверджений 13 вересня 1894 р. Колонія для неповнолітніх була відкрита 17 жовтня 1896 р. у с. Підусівка Чернігівського повіту за ініціативою Чернігівського губернатора Є. К. Андрієвського [5, с. 33].

Перший, на території сучасної України, заклад для неповнолітніх дівчаток було засновано на початку ХХ ст. Одеським товариством виправних притулків виховно-ремісничий притулок, статут якого був затверджений 24 лютого 1901 р. До притулку приймалися дівчатка віком від 10 до 14 років за рішенням суду, безпритульні та бездоглядні або жебрачки [5, с. 34]. На початку свого існування, заклад вмщував до 20 неповнолітніх.

Висновки. У ході здійсненого дослідження, виявлено утворення нормативно-правової бази соціально-педагогічної роботи із неповнолітніми правопорушниками. В результаті чого, наприкінці ХІХ-го – початку ХХ століть, набула своєї актуальності та розвитку система пенітенціарних закладів для дітей практично по всій території сучасної України. В якості висновку маємо зазначити, що саме завдяки появі спеціалізованих установ для неповнолітніх – виправних притулків, хліборобських колоній і ремісничих притулків, було налагоджено процес соціального виховання неповнолітніх – правопорушників, бездоглядних, безпритульних та важковиховуваних дітей.

Подальше дослідження процесу розвитку пенітенціарних установ для неповнолітніх, доцільно, на нашу думку, буде провести в етап реорганізації соціального виховання після жовтневої революції 1917 року.

Використані джерела

1. Беляева Л. И. Воспитание несовершеннолетних правонарушителей в России: в 3-х частях: монография. Москва: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж, 2007. Ч. 1: Учреждения для несовершеннолетних правонарушителей в Российской империи. 400 с.
2. Богдановский А. Молодые преступники. Вопросы уголовного права и уголовной политики: 2-е изд., испр. и доп. Санкт-Петербург, 1871. 311 с.
3. Дриль Д. А. Призрение несовершеннолетних преступников «нравственно-испорченных» и беспризорных детей и подростков в России. *Общественное и частное призрение в России*. Санкт-Петербург, 1907. С. 100–112.
4. Духовский М.В. Распределение исправительных заведений для несовершеннолетних по территории России. *Журнал Министерства юстиции*. 1900. № 7. С. 111–129.
5. Кравченко О. В. Товариства виправних притулків для неповнолітніх в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.). *Вісник національного технічного університету «ХПИ»*. 2011. №37. С. 29–37. DOI: archive.kpi.kharkov.ua/files/20328/ (дата звернення: 26.06.2018).
6. Малинин Ф. Н. Исправительные заведения для несовершеннолетних. Харьковский исправительный приют за 1898–1901 гг. *Тюремный вестник*. 1903. № 4. С. 506–517.
7. Мальована Я. П. Правові засоби й організаційні форми виховного впливу на неповнолітніх правопорушників (на матеріалах Українських губерній російської імперії після судової реформи 1864 р.). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. №16. Том 1. С. 11–17. DOI: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc16/part_1/5.pdf (дата звернення: 26.06.2018).
8. Никитин В. Дети-преступники и их судьба. *Вестник Европы*. 1874. Т. 1. Январь. С. 379–392.
9. Тальберг Д. Г. Исправительные приюты и колонии в России. Санкт-Петербург, 1917. 63 с.

Plisko Eu.

EDUCATION IN CORRECTIONAL INSTITUTIONS FOR JUVENILE OFFENDERS IN UKRAINE IN THE SECOND HALF OF XIX – EARLY XX CENTURY

The article reveals the historical aspect of the formation of the specialized institutions of social and pedagogical education for juvenile offenders in the national prison system in the second half of the XIX century. It is marked the emergence of some orphanages and colonies for children offenders. It is identified the emergence of educational institutions for girls. It is determined the content and the idea of maintenance juvenile offenders in correctional and educational institutions. It is marked the list of correctional institutions for juvenile offenders, which was founded during the second half of XIX – early XX centuries on the territory of modern Ukraine. There are some statistics for more complete vision of the query.

The problem of juvenile crime in domestic pedagogy of the XIX-th century arose after the abolition of serfdom in 1861. Homelessness and orphanhood, poverty among the large part of the population created the causes of juvenile delinquency. The number of orphans and children that were left without parental care increased dramatically.

Historical period of second half of XIX – early XX century on the organization of education of juvenile offenders, noted the judicial reform of 1864, which radically changed the system of judicial system and legal proceedings of the Russian Empire. All this situation could not affect the means of combating juvenile delinquency, which at that time had already become a social phenomenon.

Organization of correction and rehabilitation of juvenile offenders in the pedagogical literature of the XIX-th century were correlated as the case of «correctional education». In this period there are large-scale social and economic transformation, judicial reform is being tracked, there have been changes in the traditional system of views and approaches to crime. Juvenile offenders were paid much attention. Convicted children were punished in jails, in prisons together with adult criminals. It is clear that the joint presence had the very negative effect on moral and social development of minors. Moreover, the simultaneous presence of adults corrupted children and contributed to the formation of the inherent qualities of a common criminal. Therefore, the first goal was to separate minors from detention in ordinary prisons.

The initiation of social and pedagogical activities with child offenders in Ukraine was associated with the occurrence of juvenile institutions, correctional orphanages, agricultural colonies and craft shelters for mentally mutilated teenagers who in accordance with the law of December 5, 1866, began to open in Ukraine by private philanthropic societies. According the law of the Russian Empire it was envisaged the system of institutions for the punishment of deprivation of freedom of minors. Thanks to the emergence of specialized institutions for juvenile and correctional shelters and colonies there was established the process of social education of juvenile offenders, neglected and maladjusted children.

Key words: juvenile offenders, education, social and pedagogical education, labor education, colonies, shelters.

Стаття надійшла до редакції 26.06.2018 р.